

УДК 81'37.811.111

Д. В. Василенко,
кандидат філологічних наук, викладач
(Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов)

ЗАГАЛЬНОВЖИВАНА ЛЕКСИКА ЯК ДЖЕРЕЛО ПОПОВНЕННЯ СКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ВІЙСЬКОВИХ СЛЕНГІЗМІВ

У статті розглядаються зв'язки між англomовною загальноовживаною та військовою субстандартною лексикою. Досліджуються шляхи поповнення складу військових сленгізмів у діахронічному аспекті. Визначаються семантичні характеристики військових сленгізмів. Встановлюються складники конотативного компонента семантики військових сленгізмів, побудованих на основі загальноовживаної лексики.

Військова підмова є особливою формою існування мови, що має професійну спрямованість. Її найбільш рухомим компонентом є лексична підсистема, що має польовий характер, тобто її структура організована за принципом поля, в якому є центр із його ядром (термінологія) і периферія (субстандартна лексика). Військова лексика є сукупністю мовних одиниць, що поєднуються спільним змістом і відображають понятійну, предметну та функціональну схожість явищ, які вони позначають.

Військова термінологічна лексика протиставляється субстандартній лексиці, що передбачає включення до складу останньої лексичних та фразеологічних одиниць, які в англomовних словниках мають лексикографічні маркери *Informal*, *Slang*, наприклад, *hooch (infml)* – "імпровізоване укриття, захист від вогню супротивника", *civvy (sl)* – "цивільний". Під військовим сленгом слід розуміти ненормативну, стилістично знижену і функціонально обмежену мову військовослужбовців, що виконує комунікативну та емоційно-експресивну мовленнєві функції, до складу якої входять військові сленгові лексичні і фразеологічні одиниці. Вважаємо термін "військовий сленг" найбільш широким поняттям у порівнянні з іншими категоріями субстандартної лексики, а також таким, що відповідає англomовній лексикографічній традиції, тому в подальшому вживаємо терміни "військовий сленг", "військові сленгізми" та "військова субстандартна лексика" як синонімічні поняття.

Лінгвістичне дослідження військової субстандартної лексики, шляхів та способів її творення, набуває актуальності [1; 2; 3] та визначається, з одного боку, її роллю у збагаченні словникового складу англійської мови, а з іншого, – необхідністю теоретичного узагальнення змін, що відбуваються у військовому лексиконі у XX – початку XXI століття. Метою даної статті є дослідження творення англomовних військових сленгізмів на основі загальноовживаної лексики в діахронічному аспекті. Мета роботи зумовлює необхідність розв'язання конкретних завдань: 1) виокремлення тематичних груп загальноовживаної лексики, що бере участь у процесі творення військових лінгвальних інновацій XX – початку XXI століття; 2) визначення семантичних характеристик військових сленгізмів, утворених на базі загальноовживаних лексем; 3) встановлення складників конотативного компонента семантики військових сленгізмів.

Об'єктом дослідження слугують 1616 військових сленгізмів, побудованих на основі загальноовживаної лексики протягом XX – початку XXI століття. Предметом вивчення є семантичні особливості військових субстандартних лінгвальних інновацій. Матеріалом дослідження виступають дані, зафіксовані словниками П. Діксона [3], Вебстера [4], Р. Спірса [5] та іншими реферативними виданнями. Приклади лексичних інновацій, які наводяться у статті, знаходять відбиття у вищезазначених лексикографічних джерелах і супроводжуються приблизними датами входження до англійської мови.

Загальноовживана лексика є важливим джерелом поповнення складу військових сленгізмів, у семантиці яких значну роль відіграє конотативний компонент. Такі лексичні одиниці не стільки позначають предмети, поняття, або явища, скільки характеризують їх. Вони також мають значний прагматичний потенціал за рахунок експресивних, емоційних та оцінних елементів значення. Семантичний аналіз досліджуваної військової субстандартної лексики свідчить про те, що вона утворюється, головним чином, шляхом перенесення значення загальноовживаних лексем, що належать до таких тематичних груп як:

1) людина (*chatterbox* (1942) – "кулемет", *driver* (1991) – "льотчик", *vampire* (1991) – "снайпер", *guests* (1991) – "Іракські полонені у Саудівській Аравії" (схожість за призначенням, функціями, положенням);

2) фауна (*fish* (1918) – "торпеда", *camel* (1918) – "літак", *pig* (1942) – "літак-торпедоносіє" (схожість за зовнішнім виглядом чи формою); *grasshopper* (1942) – "міна", *dog* (1942) – "ніхотинець"; *owl* (1942) – "нікет", *bird* (1952) – "керована ракета" (схожість за властивостями і функціями); *turtles* (1970) – "поповнення, резерванти", *caterpillar* (1970) – "конвой" (схожість за способом дії));

3) предмети побуту (*ash can* (1942) – "снаряд, бомба", *typewriter* (1942) – "кулемет, автоматична зброя" (схожість за способом дії); *pipe* (1952) – "реактивний літак", *box* (1970) – "зона цілі" (схожість за формою);

4) продукти харчування, їжа (*egg* (1942) – "бомба, міна", *sausage* – "військовий аеростат спостереження", *pancake* (1942) – "приземлення парашутуванням" (схожість за формою).

Загальноновживана лексика внаслідок набуття нового значення переходить до сфери військової субстандартної лексики на позначення:

а) військовослужбовців (*tiger* – "агресивний пілот", *eagle* – "пілот-стажер");

б) військових дій (*freeze* – "завмирати на нічийній території під час вибухів снарядів", *buzz* – "підкирувати");

в) зброї, боєприпасів (*fox* – "ракета", *frog* – "ракета");

г) військової техніки (*bus* – "літак", *wagon* – "літак", *whale* – "танкер");

д) приладів, обладнання (*canary* – "протигаз", *overcoat* – "парашут");

є) споруд, укриття, загородження (*nest* – "окон", *spiderweb* – "дротове загородження").

За даними нашого дослідження 20% від 1616 військових сленгізмів утворюються на базі загальноновживаної лексики.

Специфіка субстандартної лексики та фразеології полягає в тому, що в процесі номінації значну роль відіграє психологічний чинник, який дозволяє мовцю знайти адекватне вербальне відбиття емоцій, і робить його мовлення експресивним та виразним. Як правило, нова лексема або фразеологізм стають синонімами вже існуючих слів або фраз, що приводить до варіативності. Отже, характерною рисою субстандартної лексики, в тому числі військових сленгізмів, є "рухома синонімія", що створює численні ряди синонімів навколо "центрів синонімічної атракції" [6: 80].

Центри атракції відбивають ті сфери життя та діяльності військових, у яких емоційність висловлювання зумовлюється умовами існування, поведінки, спілкування військових та іншими екстралінгвальними чинниками. Певні ідеї і явища є характерними для різних історичних періодів, насамперед, активних бойових дій. Найбільша кількість синонімів, побудованих на основі загальноновживаних слів, концентрується навколо понять, пов'язаних з:

1) війною: *big brawl*, *big fracas*, *big mix-up*, *big row*, *big rumpus*, *big show* (1945);

2) смертю, пораненням: *pass*, *used up*, *washed out*, *sewed in a blanket* (1918), *bumped off*, *clicked it*, *get it*, *knocked off*, *put in a bag*, *answer the last call*, *answer the last roll*, *bite the dust*, *check out*, *go down blazing*, *take a dose of hot lead* (1945), *buy the farm* (1953), *blow away*, *get some*, *grease*, *use up*, *wax* (1970), *pap*, *sanitize*, *waste* (1991);

3) насильницькими діями: *beat the can off of*, *beat the devil out of*, *beat the hell out of*, *beat to a frazzle*, *beat to a jelly*, *beat to a mummy*, *knock for a goal*, *knock hell out of*, *knock someone's block off*, *knock someone's ears down* (1945).

Мотивація військових сленгізмів, що виникли на основі загальноновживаної лексики, здійснюється за допомогою образів, які народжують метафору, що дає змогу зрозуміти та пояснити багато фактів, які не є очевидними з самого початку, створюючи асоціації за формою, фактурою, розміром і таке інше. Метафора робить можливим перенесення значення за схожістю, внаслідок чого два різних за своїм походженням та призначенням предмета зближуються на основі певної риси.

У процесі творення військових сленгізмів використовується також метонімічний перенос, який здійснюється внаслідок суміжності зовнішніх або внутрішніх ознак двох об'єктів, наприклад, *brass hat* – "старший офіцер, генерал, на кашкеті якого є позолота", *the brass* – "генералітет", *flags* – сигнальник, *graybacks* – "німецькі солдати (за кольором їх уніформи)", *Iron Triangle* – "оборонна територія центрального фронту, що вважалась військами ООН головною північнокорейською базою та промисловим комплексом".

Інший перенос значення, синекдоха, обмежено застосовується при створенні військової субстандартної лексики. Прикладами синекдохи можуть слугувати такі слова, як *brains* – "офіцер розвідки", *bowlegs* – "кавалерист", *hands* – "команда, екіпаж".

Метонімічним перенесенням найменування з частини на ціле є бахуврихи, складні слова з підрядним зв'язком між мотиваторами в мотивуючій дефініції, що виражають належність ознак, позначених твірними основами, посесору: *leatherneck* – "моряк", *yellow leg* – "кавалерист", *jarhead* – "моряк", *bubblehead* – "підводник". Бахуврихи складають приблизно 2% від 1616 військових сленгізмів, що досліджуються нами. 50% з них утворюються на основі лексем *head*, *neck*, *brain*, *leg*. Л. Ф. Омельченко, М. М. Полужин зауважують: "Виникнення посесійних структурно-складних лексем зумовлено метонімічним або метафоричним переосмисленням, характерним для розмовного мовлення та експресивної просторічної номінації і невимусеного спілкування, що досягає високого конотативного ефекту і продуктивності в узуально-мовленнєвому стилі, а також у сфері сленгізмів та

оказіоналізмів" [7: 51]. Бахуврихам властиве емоційно-негативне ставлення до референта, груба експресивність та жартівлива образність.

Серед усіх типів переносів значення у військовій субстандартній лексиці, що виникає на основі загальноновживаної лексики, превалює метафоричний перенос, який виконує номінативну функцію. Як зазначає О. Л. Клименко, "провідна роль метафори у формуванні семантичних жаргонізмів пояснюється тим, що за її допомогою реалізуються специфічні номінативні можливості мови: предикація одному предмету ознак іншого шляхом зіставлення цих предметів або їх ознак" [8: 7]. Метафора формує нову категоризацію дійсності та її фрагментів.

У військовій субстандартній лексиці специфічна форма вираження понять ускладнює розуміння зв'язків між прямим та переносним значенням слова. Перенос значення у кожному випадку викликає необхідність дешифрування асоціації, що призвела до переносу значення, і яка логічно виправдовує його. У цьому полягає одна з причин особливої експресії цього мовного засобу.

Військові сленгізми можуть будуватися на логічно зумовленому відображенні важливої риси військового поняття, наприклад, *chopper* – "різець" > "гелікоптер". Фігуральне вживання може бути побудовано на відображенні другорядної ознаки, невідомої у загальнолітературному вжитку завдяки метонімічному перенесенню значення, яке виникає на основі випадкових асоціацій, наприклад, *chicken* – "полковник армії США (назва орла на погонах полковника)". Слід зазначити, у цілому, незрозумілість або неповна зрозумілість військової субстандартної лексики не є наслідком яких-небудь суб'єктивних намірів.

Складниками конотативного компонента семантики військових сленгізмів є оцінка, експресивність, емотивність. Оцінка репрезентує ставлення носія мови до позначеного за абсолютною шкалою "добре – нейтрально – погано". Характерними типами оцінки є емоційна, що виходить із почуттів (приємний – неприємний), естетична (прекрасне – потворне) [9; 10]. За своєю конотацією військові оцінні сленгізми можна розподілити на:

1) негативно-оцінні (*bandit* – "ворожій літак" (порівнюється спосіб дії), *mud mover* – "пілот літака-бомбардувальника", *vampire* – "снайпер" (акцент робиться на діяльності суб'єкта);

2) позитивно-оцінні (*bouquet* – "зв'язка снарядів, бомб" (порівнюється форма об'єктів), *hummingbird* – "артилерійський снаряд" (порівняння ґрунтується на звуковому сприйнятті), *Cadillac* – "танк "Абрамс М-1" (базою порівняння є зручності засобу пересування));

3) нейтрально-оцінні (*driver* – "пілот", *extract* – "вивозити гелікоптером військових з місця бойових дій" (порівнюється спосіб дії)).

Отже, зміни оцінного компоненту змісту словозначення можуть відбуватися шляхом 1) пейорації (додавання негативної оцінки), 2) меліорації (додавання позитивної оцінки), 3) нейтралізації.

Таким чином, загальноновживані слова внаслідок перенесення значення переходять до сфери військової субстандартної лексики, створюючи військові семантичні сленгізми. Перенос значення відбувається, головним чином, шляхом метафоризації. Метонімія та синекдоха обмежено застосовуються при утворенні нових військових лексичних одиниць. Емоційне забарвлення багатьох слів сленгу має різні відтінки (жартівливе, іронічне, насмішкувате, зневажливе, презирливе, грубе, вульгарне).

Подальше дослідження військових сленгізмів, побудованих на основі загальноновживаної лексики, передбачає вивчення їх структурних і функціональних особливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Балабін В. В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу: Автореф. дис ... канд. філол. наук: 10.02.16 / Київ. нац. ун-т. – К., 2002. – 19 с.
2. Лебедева Т. Б. Динаміка розвитку військової лексичної підсистеми в сучасній німецькій мові // Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Харків. нац. ун-т. – Харків, 2002. – 19 с.
3. Dickson P. War Slang. American Fighting Words and Phrases from the Civil War to the Gulf War. – New York, London, Toronto, Sydney, Tokyo, Singapore, Pocket Books, 1994. – 403 p.
4. Random House Webster's Unabridged Dictionary. – New York, Random House. – 2001. – 2229 p.
5. Spears R. Dictionary of American Slang. – Lincolnwood, Illinois, USA, National Textbook Company, 1991. – 528 p.
6. Беляева Т. М., Хомяков В. Н. Нестандартная лексика английского языка. – Л.: Ленинград. гос. ун-т. – 1985. – 135 с.
7. Полюжин М. М., Омельченко Л. Ф. Бахуврихи у сучасній англійській мові. – Ужгород: Ужгород. нац. ун-т. – 2004. – 60 с.
8. Клименко О. Л. Поповнення словникового складу сучасної англійської мови з нелітературних підсистем: Автореф. дис ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Харків. нац. ун-т. – 2000. – 19 с.
9. Гамзюк М. В. Емотивний компонент значення у процесі створення фразеологічних одиниць. – К.: ВЦ КДЛУ, 2000. – 256 с.

10. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля. – К., 2006. – 716 с.

Матеріал надійшов до редакції 04.05. 2009 р.

Василенко Д. В. Общеупотребительная лексика как источник пополнения состава англоязычных военных сленгизмов.

В статье рассматриваются связи между англоязычной общеупотребительной и военной субстандартной лексикой. Исследуются пути пополнения состава военных сленгизмов в диахроническом аспекте. Изучаются семантические характеристики военных сленгизмов. Определяются составляющие конотативного компонента семантики военных сленгизмов, созданных на основе общеупотребительной лексики.

Vasilenko D. V. English Standard Literary Vocabulary and War Slang.

The article deals with the interaction of vocabulary units in Standard English and war slang. The thematic stratification of the vocabulary units under study has been carried out. The ways of the formation of new war substandard vocabulary are investigated in the article. Special attention has been attached to semantic ways of building up military lexical units.